

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Dubium I. De Prudentia secundum se, quid sit, in quo subiecto; quod
obiectum & quos actus habeat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

QVÆSTIO I.

De Prudentia, ac virtutibus annexis, vitijs-
que oppositis.

S. Thomas 2. 2. q. 47. vsque ad 56.

Absoluetur hac questio quatuor dubitationibus. I. De prudentia secundum se; quid sit, in quo subiecto; quod obiectum, & quos actus habeat. II. De diuisione prudentia; eiusque partibus, integralibus, subiectiuis, & potentialibus; itemque de dono consilij adiuncto. III. Quonam modo Prudentia ad ceteras virtutes sese habeat. IV. De præceptis Prudentia; ac vitijs eidem oppositis.

DVBIVM I.

De Prudentia secundum se; quid sit, in quo subiecto, quodnam obiectum, & quos actus habeat.

Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 47. aa. 16.

Proponemus hac de re prius doctrinã S. Thomæ, secundum seriem articulorum; claritatis tamen causa in certa quæstia distributam, deinde aliquot notationibus additis eandem doctrinam illustrabimus.

Primo igitur quæritur, in qua potentia, & qualis in genere virtus sit prudentia. De hac re ita breuiter & ordine docet S. Thomas citat. quæst. 47. a. 1. 2. 3. 4. 5.

I. Prudentiam, qua inter ceteras eius functiones futura ex præteritis & presentibus iudicamus, quæq; ab Augustino lib. 8. 3. q. 3. dicitur, Cognitio rerum appetendarum & fugiendarum, esse in intellectu.

II. Cum Prudentia iuxta Aristotelem 6. Ethic. cap. 5. sit recta ratio agibilium, esse in ratione practica, non speculatiua. Quorum vtrumque ex se patet.

III. Prudentiam, iuxta Aristotelem, non esse vniuersalium solum, sed oportere etiam singularia cognoscere; adeo vt necesse sit prudentem & cognoscere vniuersalia principia rationis, & singularia, circa quæ sunt operationes. Ratio est; quia prudentia est verum dicere in particulari: quid nimirum hic & nunc agendum sit, secundum rectam rationem.

IV. Prudentiam iuxta Gregorium 2. moral. cap. 36. esse virtutem etiam moralem, & simpliciter dictam, non tantum secundum quid, vt sunt ceteræ virtutes intellectuales; quãdoquidem intellectum perficit in ordine ad appetitum rectum.

V. Prudentiam esse virtutem specialem, iuxta Sapientia 8. v. 7. vbi ceteris virtutibus Cardinalibus annumeratur: Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem; quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Idem patet ex eiusdem speciali obiecto, & honestate propria.

Secundo quæritur, quodnam sit officium, quique actus sint prudentia. Ad hoc respondet Sanctus Thomas citat. quæst. 47. artic. 6. 7. 8. & 9. in modum sequentem. Nimirum I. Ad

Prudentiam non pertinere, præstitueret finem, virtutibus moralibus, sed solum disponere de his, quæ sunt ad finem, iuxta Aristotelem 6. Ethic. cap. 11. asserentem, quod virtus moralis intentionem finis facit rectam: Prudentia autem, quæ ad hanc: ita tamen vt finis non pertineat ad virtutes morales, tanquam ipsa præstituant finem; sed quod tendant in finem à ratione naturali præstitutum; ad quod iuuantur per prudentiam, quæ eam viam parat, disponendo ea, quæ sunt ad finem. Præterea relinquuntur, inquit S. Thomas cit. q. 47. a. 6. ad 3. quod prudentia sit nobilior virtutibus moralibus, & moueat eas; sed hæreticis moribus prudentiam: sicut intellectus principiorum scientiam.

II. Cum medium, quod à virtute morali attingitur, non constituatur, nisi per rectam dispositionem eorum, quæ sunt ad finem, quæ dispositio prudentia propria est; idcirco medijs eiusdem in virtutibus moralibus inuentione ad prudentiam pertinere, iuxta Aristotelem 2. Ethic. c. 6. vbi virtutem definit, Habitum electiuum in mediocritate existentem determinatam ratione quoad nos, prout sapiens determinabit; vel vt haberet alia versio; habitum electiuum, in mediocritate quantum ad nos consistentem: quæ quidem mediocritas ratione præfinita sit, atq; ita vt prudens præfinitur. Recta autem ratio intelligitur, secundum Prudentiam, vt dicitur 6. Ethic. c. 5. & vlt. Ita S. Thomas a. 7.

III. Et si consilij & iudicare de inuentis, sint itidem actus rationis practicae, præcipere tamen esse proprium actum Prudentia, iuxta Aristotelem 6. Ethic. cap. 10. vbi dicit, Prudentiam præceptiuam esse. Quo fit vt iuxta eundem 6. Ethic. cap. 5. imprudentior sit, qui volens peccat, quasi deficiens in principali actu prudentia, qui est præcipere, quam qui peccat nolens; cum tamen contrarium in arte accidat. Ita S. Thomas a. 8.

IV. a. 9. Sollicitudinẽ (quasi solertẽ citationẽ seu velocitatẽ) proprie ad prudentiam spectare; cuius præcipuus actus est, circa agenda præcipere de præconsilia-

is & indicatis. Vnde Aristoteles 6 Ethic. cap. 9. ait, *Operare quidem operari velociter consiliata, consiliari autem tarde.* Et Augustinus lib. de moribus Ecclesie cap. 14. ait, *Prudentia esse excubias atque diligentissimam vigilantiam, ne subrepente paulatim mala suasionem fallamur.* Idem significatur 1. Petri 4. vers. 7. *Estote prudentes, & vigilate in orationibus.* Idem enim est vigilantia quod sollicitudo.

Tertio quæritur, ad quam se extendat & quam late pateat Prudentia. Ad hoc Respondet S. Thomas cit. q. 47. art. 10. 11. 12. sequentibus assertionibus. Nimirum I. a. 10. Cum ad prudentiam spectet, recte consiliari ac iudicare & ea præcipere, quæ ad debitum finem conducunt, idcirco eam non solum priuatum, sed etiam commune multitudinis bonum respicere, iuxta Matthæi 24. vers. 46. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Et 1. Corinth. 10. vers. 33. *Non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant.*

II. Cum proprium bonum vnius, & bonum familiae vel domus, & bonum ciuitatis, ac regni, diuersi sint fines, aliam specie prudentiam esse illam, quæ ordinatur ad bonum proprium; aliam Oeconomicam, quæ ordinatur ad bonum commune domus vel familiae; aliam politicam, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel regni: sicut diuersa scientiæ sunt, politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, Oeconomica, quæ de ijs, quæ pertinent ad bonum commune domus vel familiae; & monastica, quæ est de his, quæ pertinent ad bonum vnius personæ. Ita a. 12.

III. eod. a. 12. Prudentiam non solum esse in principe, ad modum artis architectonicæ, iuxta Aristotelem 6 Ethic. cap. 8. sed etiam in subditis, ad modum artis ministerialis. Quæ de causa idem Aristoteles ibidem docet, duas esse prudentiæ politicæ species; vnam quæ est legum positura seu latuua, quæ pertinet ad Principes; aliam, quæ retinet commune nomen politicæ, quæ est circa singularia.

Quarto quæritur, quodnam sit subiectum remorum Prudentiæ; & quomodo acquiratur, vel amittatur. Respondet S. Thomas 2. 13. 14. 15. 16. in modum sequentem. Nimirum I. artic. 13. Prudentiam carnis in solis peccatoribus esse: at prudentiam veram, sed imperfectam in iustis & peccatoribus esse posse: prudentiam autem simpliciter perfectam non nisi in hominibus iustis, iuxta Aristotelem 6 Ethic. cap. 12. vbi dicit: *Impossibile est prudentem esse, non existentem bonum.* Quamuis enim peccatores possint esse bene consiliati ad aliquem finem malum, vel ad aliquod peculiare bonum; tamen ad bonum totius vite (nempe finem vltimum) non sunt bene consiliati perfecte; quia consilium ad effectum non perducunt.

II. artic. 14. Prudentiam (infusam) esse in omnibus iustis, seu habentibus gratiam; quandoquidem omnes virtutes inter se & cum prudentia connexæ sunt iuxta Gregorium 2. Moral. c. 33. & generalem doctrinam de virtutibus 1. 2. quæstione 67. articulo 1. quamuis prudentia acquisita, quæ causatur exercitio actuum, & indiget ad sui generationem experimento & tem-

pore, non possit esse in iustis, nec secundum habitum, nec secundum actum, nimirum perfectam; iuxta Aristotelem 2. Ethic. 1. & lib. 6. cap. 8. & 3. Topic. cap. 2.

III. artic. 15. Prudentiæ virtutem, cum non circa fines, sed circa ea, quæ sunt ad finem versetur, non à natura nobis inesse, sed vel propria exercitatione acquiri, vel diuinitus infundi, ex dictis: et si Aristoteles 6 Ethic. c. 11. dicat, *synesim & gnomen esse naturales*, nempe saltem in radice ipsius rationis, vt diximus tom. 2. disputatio. 3. quæst. 1. dub. 2.

IV. art. 16. Cum prudentia non in sola cognitione, sed etiam in appetitu (recto, quasi dispositiue) consistat, non sola obliuione, sicut artes & scientias, sed multo magis vitiosa passione tollatq; amitti; iuxta Aristotelem 6 Ethic. 5. vbi ait, *Delectabile & triste peruertere astimationem prudentiæ: & rursum ibidem; obliuionem esse artis, & non prudentiæ; nempe directæ ac per se; cum tamen obliuio impedire possit prudentiam, in quantum procedit ad præcipiendum ex aliqua cognitione, quæ per obliuionem tolli potest.* Hactenus S. Thomas.

Vt veto hæc omnia, ac simul ipsa natura, obiectum, & actus prudentiæ rectius intelligantur, hæc breuiter notamus. I. Prudentiæ ab Aristotele 6 Ethic. c. 5. definitur, *Habitum vera cum ratione actuum, circa ea, quæ sunt bona, & mala homini sunt,* nempe circa operationes humanas seu morales; quatenus hic & nunc secundum omnes circumstantias moraliter bonæ aut malæ esse possunt; illas vbi & quatenus decet, amplectendas esse decernens; has fugiendas: quod nulli alteri virtuti conuenit. Breuius dici potest. Virtus intellectus recte ac in particulari de agendis ab homine (nempe formaliter qua homo est, ratione ac libertate præditus) iudicans.

Neque dubium est, prudentiam esse virtutem, non tantum secundum quid, sed simpliciter, iuxta Aristotelem loc. cit. & S. Thomam hic q. 47. artic. 4. & communem: quia tamen sit virtus intellectualis, non tamen perficit intellectum, nuda secundum se, sicut facit ars, aut scientia; sed in ordine ad voluntatem, quam mouet, & ad bonum honestum impellit. Quæ de causa etiam inter virtutes morales numeratur, tanquam eandem moderatrix ac magistra, vt diximus etiam tom. 2. disp. 3. quæstione 4. dub. 1. Quo vero modo rectum prudentiæ iudicium accidat, & unde eius rectitudo ac veritas sumatur diximus eod. tom. 2. disp. 2. q. 6. dub. 1. vbi explicauimus, quidnam sit recta ratio, prout est regula humanorum actuum: hæc enim ipsa recta ratio, seu iudicium, de rebus in particulari agendis, est actus prudentiæ; quæ proinde etiam à nonnullis absolute definitur: *Recta ratio agendorum.* De quo plura tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 1. n. 13.

Notandū II. Obiectū proinde seu materia Prudentiæ sunt, tum ipsa media, quibus honestus finis cuiusque virtutis in particulari obtinetur, vt docet S. Thomas cit. a. 6. & 15. tum etiam finis ipse virtutis moralis, non quidem secundum se & absolute; secundum S. Thomam ibidem, de hoc enim nulla est consultatio; iudiciumq; hac dere ad synte-

resim spectat; sed prout materiae certè applicatur: quandoquidem etiam consiliū, qui est actus prudentiæ, vt mox dicetur, non tantum circa media, sed etiam circa finē, ad materiam singularē contractum versatur; puta, circa hanc moderatam refectiōem, vt iuxta Aristotelem 6. Ethic. c. 12. & S. Thomam hic q. 47. a. 6. cum Vasquez disp. 41. c. 4. & q. 13. a. 3. dictum à nobis tom. 2. disp. 2. q. 3. dub. 4. quibus etiam post Scotum 3. dist. 36. q. vn. a. 2. contra Caietanum hic q. 47. art. 6. consentit Lessius hic lib. 1. cap. 1. dub. 3.

14

Notandum III. Quod ad actus prudentiæ attiner, existimant quidem multi, actum eius elicium vnicum & solum esse actum imperij, eumque distinctum à iudicio: quo nempe tam voluntati, quam cæteris potentijs inferioribus & subordinatis à ratione efficaciter præcipiatur, quid agendum sit, aut non agendum: præter hunc vero actum imperij à prudentia elicium, constituunt alios tres actus, prudentiæ quasi inseruiētes & præuios, sed ad habitus à prudentia distinctos spectantes, quos vocant partes potentiales prudentiæ. Primum dicunt esse, rectam consultationem, quam tribuunt *Eubulia*, de qua Aristoteles 6. Ethic. cap. 9. Secundum docent esse rectum iudicium, idque duplex; vnum quod iuxta communes regulas & leges de rebus agendis fertur; & ab eis vocatur *Synesis*, de qua Aristoteles 6. Ethic. 10. Alterum, quod lege in casu particulari deficiente, fertur ex ipsa ratione & æquitate naturali, quam vocant *Gnomen*, de qua Aristoteles 6. Ethic. 11. Ita Caietanus, & alij Thomistæ recentiores 1. 2. q. 57. a. 6. & hic q. 47. a. 8. & q. 51. tota; quos sequitur Valentia tom. 2. disp. 5. quæst. 3. punct. 2. & tom. 3. disput. 4. q. 1. punct. 3. Eiusdemque sententiæ, præsertim quod attinet ad distinctionem trium illorum habituum à prudentia, est etiam S. Thomas loc. cit. & tribuitur Aristoteli locis cit. Etsi Vasquez 1. 2. disp. 49. cap. 5. fufe conatur ostendere, eam non esse Aristotelis sententiam.

15

Sed nobis, qui tom. 2. disput. 2. q. 3. dub. 5. actum imperij ex communi cæterorum Scholasticorum sententia aliter explicauimus, eumque cum S. Thoma electione posteriorem fecimus, non autem electioni præuium, ne fateri necesse sit, actum prudentiæ elicium, ad rectam electionem necessarium non esse, aliter hic philosophandum est; sicut iam antea fecimus tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 1. n. 13.

Dicendum igitur, tres esse actus prudentiæ elicitos, vt etiam diximus cit. du. 1. n. 8. & ex communi docet Lessius 1. 1. c. 1. du. 3. Primus est bona *consultatio*, quam Aristoteles cit. 1. 6. Ethic. cap. 9. fati aperre indicat actum esse prudentiæ, eumque eubuliam vocat, asserens esse *inquisitionem*, sine *enunciatione*, hoc est, vt ego interpretor, cognitionem illam, qua quid cuique; ex inuentis medijs, seu diuersis operandi modis, in ordine ad certum aliquem virtutis finem, boni vel mali, commodi vel incomodi insit, recte dignoscitur, sine vltimato & absoluto iudicio, quo vnum medium simpliciter alteri præferendum decernatur.

Secundus actus prudentiæ est *iudicium*, quo vel

secundum communes leges aut regulas, aut in casu particulari, deficiente comuni lege, ex ipsa ratione & equalitate naturali iudicatur, quid ex medijs seu vario operandi modo ad præsuppositum honestum finem obtinendum, seu medium virtutis in certa aliqua materia attingendum, adeoque bonam electionem faciendam, sit optimum, cæterisque; præferendum.

Tertius actus est *imperium*, non prout ex nostra sententia est peculiare & efficax iudiciū, quo mediante alio quodam actu voluntatis, qui vsus dicitur, potentijs executiuis, post electionē voluntatis iam factam, intimatur executio electi medijs, seu modi operandi, accommodate ad finem alicuius virtutis, sed quo supposita intentione debiti finis, ac consultatione & iudicio de medijs seu materia particulari virtutis, efficaciter iudicatur, & intimatur faciendæ executio consultationis ac iudicij, per electionem; ita vt sit actus prior electione, non posterior, vt cit. q. 4. dub. 1. n. 13. fufius diximus, vbi de ratione, functione, & actibus prudentiæ plura.

An vero nihilominus, vt putat Vasquez citat. disp. 49. c. 5. *alio quodam sensu*, synesis & Gnomen, quibus adde *αγγινοια* siue sagacitatem, de quibus Aristoteles cit. 6. Ethic. c. 10. & 11. secundum veritatem & mentem Aristotelis, sint habitus, inter se, & à prudentia distincti dub. sequenti dicitur.

DVBIVM II.

De diuisione Prudentiæ, ac varijs eiusdem partibus; integralibus, subiectiuis, & potentijs; ac dono consilij Prudentiæ adiuncto.

S. Thomas 2. 2. q. 48. 49. 50. 51. & 52.

Subijciemus rursus primo breuiter hæc de re doctrinam S. Thomæ. Deinde aliquot notationes velut Commentarij loco subiungemus.

Primo igitur quærit S. Thomas q. 48. a. vn. quotuplices sint partes prudentiæ; & respondet, sicut vniuersim triplex est alicuius totius pars; scilicet *integralis*; vt paries, tectū, & fundamentum sunt partes domus; *subiectiua*, sicut bos & leo sunt partes animalis; & *potentijs*, sicut nutritium & sensitium sunt partes animæ: ita etiam tribus modis posse assignari partes alicuius virtutis. Vno modo ad similitudinem partium integralium, vt scilicet illa dicantur esse partes virtutis alicuius, *qua necesse est concurrere ad perfectum actum virtutis illius*. Partes autem subiectiue virtutis dicuntur species eius diuersæ, quæ sub eodem virtutis genere continentur. Partes autem potentiales alicuius virtutis dicuntur, virtutes adiunctæ, quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus vel materias affines principali virtuti; quasi non habentes totam potentiam (nec essentiam) *principalis virtutis*. Atq; hæc omnis varietas partium, vt cæteris quibusdam virtutibus, ita in primis etiam prudentiæ conuenit, vt ex sequentibus patebit.

Querit-